

Արսեն Առաքելյան
Երևանի Խ Արմյանի անվ. Հայկական պետական
մանկավարժական համալսարան,
Հայ-Ռուսական (Մլավոնական) համալսարան
«Անցյալի դասերը ժամանակակից կրթության մեջ»
arsarm2001@yahoo.com

ԱՆՅՅԱԼԻ ԴԱՍԵՐԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Տվյալ հոդվածը չի առաջարկում սեփական դեղատոմսեր՝ լուծումներ գտնելու համար: Մակայն, իմ կարծիքով, այն պարունակում է հետաքրքիր դիտարկումներ և առաջարկություններ: Մա մի հրավեր է ստեղծագործ մասնագիտությունների դասախոսներին՝ հավաքվելու միասին և քննարկելու, լուսարանելու և վերլուծելու արդեն գոյություն ունեցող նորարարական փորձը, հեղափոխելու հասարակ մեթոդները և դարձնելու դրանք ավելի արդյունավետ և կառուցողական ուսանող- դասախոս հարաբերությունների նորացման միջոցով:

Առանցքային բառեր՝ կրթություն, մեթոդիկա, ուսանող, դասախոս, նորարարություն:

Арсен Аракелян
 Армянский государственный педагогический университет им. Х. Абовяна
 Российско-Армянский (Славянский) университет

УРОКИ ПРОШЛОГО В СВЕТЕ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Статья не является прокламацией собственных рецептов, хотя и содержит, на мой взгляд, интересные наблюдения и предложения. Это приглашение преподавателей творческих профессий к совместному изучению, осмыслению, анализу уже существующих инновационных практик, реформированию привычных методик в эффективные, продуктивные и конструктивные - через рестарт форм общения в системе "студент – преподаватель".

Ключевые слова - Образование, методика, студент, преподаватель, инновация.

Arsen Arakelyan
 Armenian State Pedagogical University after Kh. Abovyan
 Russian-Armenian (Slavonic) University

LESSONS FROM THE PAST AND MODERN EDUCATION

The article isn't a leaflet of personal recipes though in my opinion it contains interesting observations and suggestions. The article invites the teachers of creative professions to joint research, analysis of already existing innovative practice, reforming traditional methods into effective, productive and constructive restart form of "student-teacher" communication.

Key words - Education, student, lecturer, technique, innovation.

1945 թվականին Ճապոնիան, դեռ միջուկային ուժակնությունից ուշքի չեկած վիճակում, պարտադրված էր վերականգնելու քայքայված տնտեսությունը: Ի թիվս այլ միջոցների, կառավարության որոշումով միջնակարգ դպրոցներում կատարվեց ծրագրային փոփոխություն. առարկաների ժամերը կտրուկ ավելացան՝ գրականության, երաժշտության և գեղանկարչության: Տեղի ունեցավ «ճապոնական հրաշքը»՝ տեխնիկայի, նորագույն տեխնոլոգիաների զարգացման, տնտեսական վերելքի և առաջատար երկրների շարքում հայտնվելու իսկապես անհավատալի երևույթը:

Ինչ խոսք, ճապոնացիները անկասկած, տիրապետում են միայն իրենց հասուկ հոգեբանական գաղտնիքներին, բայց այդ հանգամանքը չի բացառում այլ ազգերի ճապոնական փորձից օգուտ քաղելը: Առավել ևս այն ազգերի և ժողովուրդների համար, որոնք պատմականորեն չեն ունեցել սեփական կրթական հայեցակարգ՝ հիմնված տևողական մշակութային ավանդույթների և հոգեբանական առանձնահատկությունների վրա:

Խորհրդային կրթական համակարգը, որը հիմնված էր գերմանական փորձի վրա, ըստ ԽՍՀՄ-ի գիտական մակարդակի, կարելի էր համարել լավագույնն իր դարաշրջանում: Խորհրդային Հայաստանն էլ ունեցավ բացառիկ արդյունքներ ինտելեկտուալ մրցավազքում: Մակայն անցյալ դարի վերջին քառորդի թոչնալից զարգացումները բարձր տեխնոլոգիաների բնագավառում հարկադրում են վերանայելու «ուսուցիչ-աշակերտ», «դասախոս-ուսանող» հարաբերությունների էությունը: Պետք է բացառել «բռնի» ուսուցման գործոնը և խրախուսել ազատ, ստեղծագործ մտքի ձևավորումը: Մասնագիտական գրականության հարյուրավոր հատորներ կան, որտեղ մանրամասնաձև է վերը նշած դրույթի ճշմարիտ լինելը: Դասախոսի առաքելությունն է օգնել ուսանողին ինքն իրեն «քանդակել», այլ ոչ թե «քանդակել» ուսանողին՝ ըստ դասախոսի պատկերացմամբ «ճիշտ» կաղապարի մեջ: Այն գիտելիքները, որոնք չեն

առնչվում անձի և նրա շրջապատի մարդկանց մտքերի, հետաքրքրության շրջանակների, ստեղծագործական որոնումների շերտի հետ, արագորեն հեռացվում են հիշողության դաշտից: Նշան հոգեբանական արսիոմաներից մեկն է, որն անհրաժեշտ է հաշվի առնել ուսուցման ընթացքում:

Ուսուցման նպատակն է հարստացնել ուսանողի տեղեկացվածության ծավալը, հասցնել այն գիտելիքի այնպիսի մակարդակի, որից հետո սկսվում է ստեղծագործական փուլը: Այդտեղ արդեն աշխատում են այլ մեխանիզմներ, ներգրավվում են գիտակցության խորքային շերտերը, որովհետև ստեղծագործությունն իր էությունը գուցարդվում է «հաճույքի» զգացումով: Ստեղծվում է փոխկապակցված հոգեբանական հանգույց, որն սկսում է աշխատել ինքնուրույն ռեժիմով:

Այս երևույթն առավելապես կարևոր է ռեժիսորի մասնագիտության ուսուցման հարցում: Այդ միտքը պարունակում է ներքին դիտմանս. ռեժիսուրային տիրապետելն ուսուցման հետ գրեթե կապ չունի: Ռեժիսուրան եզակի մասնագիտություններից է, քանի որ այն ամենատարածվածն է աշխարհում՝ սկսած մարդու կայացման պահից մինչև պետության կառավարման հարցը: Եթե ուշադիր նայենք մեր շուրջը, ապա նկատելի կդառնան լավ և վատ ռեժիսուրայի ենթարկված մարդկային կյանքերը, ընտանեկան և հանրային հարաբերությունները: Լավի և վատի անջրպետն անցնում է այդ ունիվերսալ արվեստի հնարքների, միջոցների, կուտակված փորձի ընկալման տարածքով: Ինչ խոսք, այդ ամենի խորքում կա նաև մի խորհրդավոր հասկացություն՝ «տաղանդը»: Սակայն տաղանդի առկայությունը կարող է կրել լատենտ, թաքնված բնույթ: Ուսուցման խնդիրն է բացել դռներն այդ անբացատրելի հրաշքի առջև և սովորեցնել տաղանդի կրողին տիրապետել ստեղծագործական ազատությանը, ոչ միանշանակ, հնարավորություններին:

Բարձր տեխնոլոգիաների դարաշրջանը պարզեցնել է ստեղծագործական մասնագիտությունների ուսուցման համար ֆանտաստիկ հնարավորություններ: Համացանցում վայրկյենական մատչելիության գոտում են համաշխարհային մշակույթի հազարամյակների փորձն ու նմուշները: Լաբանում, Էկրանին կարելի է մեկ ակադեմիական ժամում շրջել արվեստի շտեմարաններով՝ ըստ մասնագիտությանների:

Վերջիվերջո, ո՞րն է ուսման գերխնդիրը: Եթե կարճ, ապա հետագա մասնագիտական հմտությունների կիրառումը ստեղծագործության ընթացքում: Փորձել բացահայտել, մշակել ուսանողի ընդունակությունները և սովորեցնել, աշխատել, աշխատել, աշխատել, որովհետև այդպես են ծեփում տաղանդը: Կրկնվող «աշխատել» բառը երեք տարբեր իմաստ ունի: Այդ բառերի ծավալում են շրջակա աշխարհի կյանքին հետևելն ու ուսումնասիրելը, ընդհանուր զարգացվածության, «կարդացվածության» ու մտածողության մակարդակի բարձրացումը:

Այդ իսկ պատճառով դասախոսությունը պետք չէ սահմանափակել կոնկրետ թեմայով: Դասախոսն էլ պետք է վերանայի իր դիրքավորումը ուսանողի նկատմամբ: «Ես վերաբերվում եմ յուրաքանչյուր մարդուն, որպես ուսուցիչ...», - ասել է Անդրեյ Կանչալովսկին իր ռեժիսորական մոտեցման մասին: Այդպիսի նախապայմանի դեպքում ինքնաբերաբար լսարանում ծնվում է մի մթնոլորտ, որտեղ խախտվում է «դասախոս-ուսանող» փոխհարաբերությունների հակադրված դիրքավորումը, վերածվում գործընկերական ձևաչափի: Այդ դեպքում շատ հեշտ է միասին հետազոտել լուսաբանել, զարգացնել յուրաքանչյուր գաղափար: Դասախոսը պետք է լսարան մտնի ոչ թե մի քանի էջ գրառումներով, այլ իր ամբողջ կյանքի փորձով մասնագիտական լայն աշխարհը կալմամբ: Այդ կենսագրության հենքի վրա շատ ավելի հեշտ է մատուցել դասավանդվող առարկայի դրույթները: Դասախոսությունը կարող է վերածվել ճանապարհորդության, արկածի գիտելիքի գանձերի որոնման ճանապարհին: Ընթացքում անպայման պետք է խրախուսել ուսանողների ինքնաբուխ պոռթկումները, հարգել նրանց կարծիքը և սխալվելու իրավունքը: Այս ձևաչափում աշխատելը, ինչ խոսք, պահանջում է լրացուցիչ լարվածություն դասախոսի համար՝ մասնագիտական «մկանային» առումով: Անհրաժեշտ է դասախոսության ծավալում ներառել լրացուցիչ գրականություն՝ ավելի էքսպերիմենտալ ստեղծագործական և գուցե, որոշ առումով արտիստիկ մոտեցումներ, հետաքրքրական օրինակներ, նախադեպեր այլ ոլորտներից, գրականությունից, ինչը նաև հաճույք է պատճառում: Իսկ եթե հաճույք ես ստանում քո արած գործից, ապա աշխատում է վերոնշյալ հոգեբանական մեխանիզմը: Հիշենք Կոնֆուցիոսին. «Եթե զբաղվում ես սիրելի գործով, դու ազատված ես աշխատելու անհրաժեշտությունից»:

Չմոռանանք, որ Կոնֆուցիոսի ժամանակներում աշխատանքը տառապանքի հոմանիշն էր:

Վերադառնանք ճապոնական դրվագին: Ի՞նչ կարելի է կորզել այդ օրինակից: Փորձեմ տրամաբանել ճապոնական ձևով, այսինքն՝ պարզ:

Եթե ուզում ես դաստիարակել մտածող ինժեներ, բանվոր, ռեժիսոր, նախարար, մի խոսքով, աշխատող մարդ և վերջապես մարդ, ապա լայնացրու նրա մտածողի գործ գրականության, երաժշտության և գեղանկարչության միջոցով: Որովհետև, երբ երեխան ընկղմվում է արվեստի գեղեցիկ կաշխարհում, նրա մոտ ինքնաբերաբար ամրանում է Աստծո ներկայության գաղափարը: Հետևաբար, խղճի առկայությունը հոգում:

Աստծո ներկայությունը և խղճի առկայությունն իր հոգում մարդը զգում է այն պահին, երբ ազնվորեն կատարում է այն գործը, որը ստանձնել է: Լինում է համեստ, մաքրասեր, ազնիվ՝ իր, մերձավորների, երկրի ու Աստծո նկատմամբ:

Եվ վերջ... Ոչ մի խորամանկ արևելյան միստիկ դոկտրինաներ: Նույնիսկ լավագույն նպատակներով դեպի Արևելք ու Արևմուտք հայացքներ գցելիս՝ պետք է հիշել, որ կրթությանը վերաբերող հարցերում սրբությանը պետք է դավանել բժշկության հիմնարար դրույթին. մի՛ վնասիր: Չմոռանանք՝ ինչով է սալապատված դժոխքի ճանապարհը:

Մեկ անգամ էլ ուզում եմ նշել, որ կրթական համակարգի խոտանն անհնարին է մեկուսացնել հանրությունից: Այն միշտ լինելու է մեր կողքին և մեզ հետ, մասնակցելու է քաղաքական, սոցիալական, մշակութային գործընթացներին՝ իր խեղված մտահորիզոնով, սխալ ընտրված ռակուրսով, կադրի անորակ կառուցմամբ, խղճուկ լուսավորությամբ և սոցիալությանը բնորոշ ինքնահավանությամբ ու կասկածների բացակայությամբ: Իսկ վատ ռեժիսորների կողմից վավերացված մեր այսօրվա և դեռ տեսանելի անցյալի խոտանված պատկերը ժառանգելու ենք եկող սերունդներին, նրանք էլ անկատար հենքի վրա կառուցելու են իրենց երազանքի աշխարհը և այդպես շարունակ:

Խորհրդային ժամանակների մի մոռացված ֆիլմում կար մի դրվագ հուշանվերների գործարանի արտադրամասերից մեկում վարպետը հանում է վառարանից թրծած արձանիկները և ուշադիր զննում մեկ առ մեկ: Հենց հայտնաբերում է նվազագույն խոտան, մի փոքրիկ ծովածք, ներկի ծորվածք, աննշան թվացող վրիպում, արագորեն կտրում է դրանք և գցում ջարդոնի կույտի մեջ: Երբ ֆիլմի հերոսը հարցնում է վարպետին՝ ինչու՞ է նա կտրում այդ հուշանվերները, չէ՞ որ խոտանն այնքան աննկատելի է, որ կարելի էր անտեսել: Վարպետը պատասխանում է. «Уродцы быстро размножаются...», ինչը թարգմանաբար նշանակում է «Անձոռնիներն արագ են բազմանում»:

Օգտագործված գրականություն

1. Огурцов А. П., Платонов В. В. Образы образования. Западная философия образования. XX век. — СПб.: РХГИ, 2004.
2. «Японское экономическое чудо»: уроки 70 лет строительства «государства благосостояния» Необходимость смены модели развития для продолжения экономического роста Окадзакі Тэцудзи
3. 5 МИФОВ О СОВЕТСКОЙ ШКОЛЕ Достойные зарплаты, равные условия и другие заблуждения о «лучшей школе мира» Анна Кондра
4. Конфуций. Беседы и суждения (Лунь Юй) И.И. Семенов, перевод «Луньюй», 2015. И.И. Семенов, текст статей «Читателю Конфуция», «Загадка Конфуция», «Живое слово о Конфуции», 2015, ООО «Издательство «Эксмо», оформление, 2015